

Gesprek met Prof., Mr., Ridder R. Victor.

De taak van de advocaat
en zijn plaats in de rechtsbijstand.

*'J'aurais voulu être avocat : c'est le plus bel
état du monde.'*

VOLTAIRE

Oprecht danken we Mr. R. VICTOR voor zijn spontane bereidwilligheid om aan dit interview mee te werken en er een boeiend gesprek van te maken. De eenvoud van deze uitmuntende jurist, zijn grote bekommernis voor een efficiënte rechtshulp, zijn voortdurende aandacht voor het welzijn van de medemens en vooral de menselijke warmte die hem zo kenmerkt, zullen ons steeds bijblijven. We zijn dan ook verheugd onze uitzonderlijke ervaring aan U, lezer, te kunnen meedelen.

I. Algemeen.

J. F. : Is onze indruk dat er op dit ogenblik heel wat beroering heerst rond en om het beroep van advocaat gerechtvaardigd ?

Het is stellig dat in het tegenwoordig tijdsgewricht de advocatuur onderhevig is aan een belangrijke evolutie.

Traditioneel was aan de advocaat het monopolie toegekend zowel van de consultatie in rechtszaken als van het pleidooi. Deze toestand was de vrucht van een ervaring van eeuwen. De balie is onderworpen aan een strenge beroepstucht en daarin wordt de beste waarborg gevonden voor de eerlijke behandeling van de juridische moeilijkheden der cliënteel. Dit monopolie is in de laatste jaren ten zeerste aangetast geworden. Door het steeds toenemend belang van de fiscale aangelegenheden heeft er zich een uitgebreide groep gevormd van consulents in fiscale zaken die meestal op voortreffelijke wijze hun taak vervullen en veel bewijzen aan de dag leggen van ijver en bevoegdheid. Daar de advocaten in het algemeen destijds veel minder belangstelling opbrachten voor de fiscaliteit hebben stilaan de fiscale consulents een belangrijk gedeelte van hun taak overgenomen. Zij geven niet enkel juridische consultaties doch bereiden ook de argumentatie voor die op juridisch gebied tegenover het beheer van de fiscus moet worden voorgebracht. Dit alles is zuiver verlies voor de advocatuur.

Verzekeringsmaatschappijen trachten zich geleidelijk meer en meer in de plaats te stellen van de advocaten en er is in de laatste jaren een

heftige beroering ontstaan aangaande de vraag te weten of de vertegenwoordigers van deze verzekeringen zich voor de rechtbank mogen aanbieden om betwistingen te bepleiten.

Het nieuw Gerechtelijk Wetboek heeft aan de vertegenwoordigers van vakverenigingen het recht gegeven op te treden voor de arbeidsrecht-machten waardoor andermaal een gedeelte van de taak der advocatuur door anderen worden vervuld.

Er is dus voorzeker een heel stuk dat van de traditionele taak der advocatuur is weggenomen.

Dit proces zet zich nog verder door.

In Nederland en ook reeds in België aanvaardt men de oprichting van de zogenaamde «Wetswinkels» waarin bepaalde juristen of zelfs studenten zich bezighouden met het verlenen van consultaties.

In Frankrijk is er een geweldige wijziging in de advocatuur tot stand gekomen. Men heeft er de bedoeling de «conseils juridiques», die ten slotte zaakwaarnemers zijn, — goede en slechte — in te lijven in het groot beroep dat genoemd wordt «la nouvelle profession d'avocat» en men stelt in het vooruitzicht dat in één enkel kantoor zullen verenigd zijn : advocaten, fiscale raadgevers, experten, en zelfs gerechtsdeurwaarders. Sedert de afschaffing van de avoués zijn deze in Frankrijk grotendeels eenvoudig aangesloten bij de balie. Er is bij onze zuiderburen een heftige betwisting geweest betreffende deze nieuwe maatregelen. Zij zijn echter reeds grotendeels door wettelijke beschikkingen verwezenlijkt geworden.

Nu is het mijn mening dat in België veel steviger zal vastgehouden worden aan de eeuwenoude traditie, doch in zekere mate zullen wij ook te onzent wel de gevolgen van de nieuwe geest te ondergaan hebben. Door het in werking komen van de Europese Economische Gemeenschap is er nog een nieuw probleem komen opdagen. Specialisten uit vreemde landen hebben zich te onzent, vooral te Brussel, komen vestigen waar zij op adviserend gebied de taak vervullen van de traditionele advocaten. Nu is het een feit dat tengevolge van allerlei economische en sociale omstandigheden de activiteit van de advocaat in aanzienlijke mate veranderd is. Waar vroeger zijn werkzaamheid zich hoofdzakelijk beperkte tot burgerlijke zaken, strafzaken en handelszaken, is thans zijn horizont in aanzienlijke mate verruimd. Fiscaal recht, sociaal recht, economisch recht en europees recht vragen meer en meer zijn aandacht.

Deze verbrede werking vereist vanzelfsprekend de nodige aanpassingen van de traditionele werkmethoden. Voor de oudere advocaten gaat dit natuurlijk met grote moeilijkheden gepaard. Voor de jongeren werd het onderwijs in de rechten aan de Universiteit reeds in belangrijke mate aangepast en zijn er departementen opgericht waarin de takken van het recht die in de laatste jaren zoveel belang hebben gekregen, grondig onderwezen geworden.

J. F. : Kan er ook een zekere ontevredenheid opgemerkt worden ?

Hoe belangrijk ook de evolutie is die zich voordoet in de advocatuur, toch kan er volstrekt geen gewag gemaakt worden van ontevredenheid of ontmoediging. Het groot en steeds stijgend aantal jonge stagiars dat telkenjare de balie komt vervoegen is daar het beste bewijs van. De nieuwe horizonten die zich openen bieden inderdaad op allerlei gebieden gelegenheid tot activiteit. Enkel is de werkmethode thans veel lastiger dan vroeger en dringt zich daarbij een belangrijke aanpassing op. Ik ben nu 52 jaar lid van de Antwerpse balie en ik heb de tijd gekend dat er hier slechts een beperkt aantal zittingen per week waren. Vandaag zetelen alle dagen meerdere burgerlijke kamers en ook meerdere strafkamers en daarnaast heeft men de zittingen van de arbeidsrechtbank, het arbeidshof, van de rechtbank van koophandel, van de verschillende kamers de politierechtbank, die overbelast zijn met verkeersaangelegenheden, en van al de vredegerechten waarvan de bevoegdheid in aanzienlijke mate vermeerderd werd. Daarbij dient dan nog in aanmerking genomen de zittingen van de hoven van beroep. Dit doet duidelijk uitschijnen dat de advocaten moeilijk overal tegelijkertijd kunnen aanwezig zijn en dat door de dwang der feiten de associatie, waarbij het werk rationeel verdeeld wordt, zich opdringt. Het zal in de toekomst niet meer mogelijk zijn, of ten minste zeer moeilijk worden, dat een advocaat geïsoleerd zijn beroep blijft uitoefenen. Ouderen zoals ik doen dat nog, zij het dan soms met heel veel moeilijkheden, maar de jongeren zullen zich niet aan de associaties kunnen onttrekken. Zij zullen wel gedwongen worden zich in zekere mate te specialiseren en de taken te verdelen. Persoonlijk vind ik daar iets spijtigs in want ik heb zelf nooit de advocaat beschouwd als de specialist of de technicus op één of ander gebied. Ik heb steeds de advocaat in de eerste plaats gezien als degene die zijn medemensen bijstaat in alle aangelegenheden van het leven, die hun raad geeft en helpt op elk gebied, die naast hen staat om hun belangen te verdedigen voor de rechtbank, voor scheidsrechters of experts en die dan ook genoodzaakt is het geval dat hem voorgelegd wordt, grondig te bestuderen zonder specialist te zijn in een bepaald vak. Ik heb vele cliënten die mij sedert talrijke jaren regelmatig consulteren op de meest verschillende gebieden en zij zullen mij komen vinden zowel voor het bekomen van inlichtingen over een huwelijkscontract, een huur-aangelegenheid of het oprichten van een handelsvennootschap als voor het behandelen van een verkeersovertreding, een oneerlijke mededinging, de verbreking van een bediendenovereenkomst of het invorderen van een onbetaalde wissel. Hoe verscheiden deze aangelegenheden ook mogen zijn, — en hoeveel andere zouden hier niet dienen aan toegevoegd te worden, — steeds wendt de cliënt zich tot zijn zelfde raadsman. Er is tussen hen met de jaren een verhouding van vertrouwen gegroeid en, daarin zie ik persoonlijk één van de hoofdpunten van de advocatuur. Realistisch gezien moet men toegeven dat deze traditie, nu de juridische aangelegenheden zich in zo geweldige mate hebben uitgebreid, het leven van de advocaat in de hoogste mate bemoeilijken.

Associatie en specialisatie zijn middelen om het leven gemakkelijker en draaglijker te maken, want het is stellig dat de advocatuur die geïsoleerd wordt uitgeoefend, een werkelijke slavernij mag genoemd worden, waarin rust of verpozing haast volkomen uitgesloten zijn. Wanneer dan toch de specialisatie zich noodzakelijkerwijze zal opdringen moet men deze term niet beschouwen als een toverwoord dat alle moeilijkheden zal oplossen. De moeilijkheid zal er in bestaan dat men een specialiteit, die men kiest aan de Universiteit, niet steeds zal kunnen synchroniseren met de cliënteel die men zal te verwachten hebben. Op dit punt zullen sommigen voorzeker desillusies beleven. De advocaat die zich vestigt als specialist heeft niet de minste zekerheid dat hij een cliënteel zal kunnen verwerven op het gebied dat hij gekozen heeft. Het is immers de cliënteel zelf die de advocaat kiest en hem tot specialisatie kan nopen.

Hoezeer ik ook betreur dat de advocaat in de toekomst hoofdzakelijk technicus zal worden, toch moet men realist zijn en erkennen dat het beroep onvermijdelijk in deze richting evolueert.

II. Actuele vraagstukken.

J. F. : Zou het hierbij mogelijk zijn dat er voor de advocaat een zeker functieverlies opdoemt ? Er wordt namelijk nogal eens beweerd dat advocaten alleen maar de verslagen van specialisten-technici moeten aflezen voor de rechtbank.

Zoals ik het reeds zegde is er voorzeker een bepaald verlies in zekere sectoren van de activiteit van de advocaat. Dit verlies wordt echter ruimschoots gecompenseerd door nieuwe vormen van activiteit die oprijzen, en het komt mij voor dat er over het geheel geen werkelijk verlies bestaat. De omstandigheden dat de fiscale consultants een groot gedeelte van de fiscale praktijk tot zich getrokken hebben, kan natuurlijk wel door de advocaat betreurd worden, vooral daar de fiscale aangelegenheden zo uiterst belangrijk zijn geworden. Men moet echter deze omstandigheden met een zeker relativisme beschouwen. Ik ben nooit van mening geweest dat het tot de taak van de advocaat behoort de fiscale verklaring voor zijn cliënten op te stellen en dat het zijn roeping zou zijn te gaan anti-chambren bij de controleur van de belastingen om deze verklaring daar te gaan bespreken. Deze plichten kunnen gerust overgelaten worden aan de fiscalisten, aan de mensen die daarvan hun beroep maken. Ook de geneesheren hebben er geen bezwaar tegen dat een aantal bijkomende plichten op het gebied van de gezondheidszorg door andere personen dan geneesheren zouden uitgeoefend worden.

Maar wanneer er in een fiscale aangelegenheid een ernstige betwisting voorkomt op juridisch gebied, wanneer er een juridisch betoog dient opgesteld om een verhaal bij de directeur van de belastingen te staven of wanneer een beslissing van deze ambtenaar wordt voorgelegd aan het Hof van Beroep, kan dergelijke procedure uitstekend behandeld

worden door een advocaat, ook wanneer deze geen specialist is in fiscale zaken. Ik ken confraters, die zich slechts zeer zelden met fiscale zaken bezighouden en die toch op de schitterendste wijze voorzieningen voor het Hof hebben kunnen verdedigen, omdat zij de zaak grondig bestudeerd hadden, alle hulpmiddelen hebben kunnen vinden die vereist waren en voorzeker even goed gewapend waren als de beste specialist. Wanneer er gezegd wordt dat de advocaten er zich dikwijls zouden toe beperken verslagen van specialisten-technici voor de rechtbank voor te lezen, is zulks volkomen vreemd aan de werkelijkheid. Dagelijks kan men ervaren hoe verslagen van deskundigen voor de rechtbank met de grootste heftigheid bestreden worden. Iedereen die in de practijk staat, zal zeggen dat er geen twee volstrekt gelijkaardige zaken voorkomen, dat elke zaak haar eigen bijzonderheden heeft en dat de tussenkomst van de advocaat, niet enkel voor de cliënt, doch tevens voor de rechtbank, van bijzondere waarde is.

J. F. : Ook wordt beweerd dat de advocaat niet kan beantwoorden aan de eisen van de ondernemingen.

Dit is een argument dat men vandaag voortdurend hoort naar voren brengen. Een advocaat zou onmiddellijk aan economische en financiële instellingen alle vereiste inlichtingen moeten kunnen verstrekken die zij verlangen, en aan de onderneming de weg moeten wijzen die zij zou moeten volgen. Hij zou bij alle ondernemingen de rol moeten vervullen van de bedrijfsjurist, om hen op gelijk welk gebied in handels- en economische zaken de weg te wijzen.

Dat de advocaat advies geeft over juridische problemen die hem op economisch en financieel gebied worden voorgelegd, heeft altijd tot zijn vaste taak behoord en gebeurt, ook thans nog, dagelijks in de practijk. Er is echter een groot verschil tussen dit verstrekken van juridisch advies of de wegwijzer te zijn van het bestuur van een onderneming, en in haar plaats te treden voor de uitoefening van haar beleid. Daarvoor zijn andere specialisten. Dat is de taak van de handelsingenieur aan wie men normaal komt vragen welke de meest geschikte plaats zou zijn voor het oprichten van een onderneming, waar men het gemakkelijkst het nodige personeel zou kunnen vinden, waar de indidenties het gunstigste zullen voorkomen. Voor het beantwoorden van dergelijke vragen is de handelsingenieur opgeleid en het is volgens mij een volledig verkeerde opvatting van de advocatuur wanneer men de raadsman met dergelijke taak wilde belasten.

Men stelt regelmatig als voorbeeld de advocaten-kantoren zoals ze bestaan in de Verenigde Staten, waarin een groot aantal specialisten in eenzelfde kantoor verenigd zijn. De toestand aldaar is geheel verschillend. Dit land bestaat uit een aantal staten waarin, op allerlei gebieden, het recht zeer verschillend is. Het is onontbeerlijk dat men in een advocatenkantoor zou kunnen ingelicht worden over de toestand die zich in een speciale staat voordoet. Het zijn vraagstukken van inter-

nationaal privaatrecht die daar gesteld worden, en ons land kan natuurlijk met deze toestand niet vergeleken worden.

Het Amerikaanse voorbeeld kan zeker voor ons land niet gelden.

Onze advocatuur leeft nog in de traditie van vele eeuwen en doorheen al die tijd heeft zij zekere kenmerken bekomen, die volgens mij wel eeuwig zullen blijven. De sprong die in deze tijd gemaakt wordt op economisch gebied, kan tijdelijk aanleiding geven tot discussies, maar ik meen niet dat dit de werkelijke betekenis van de klassieke advocatuur zou moeten veranderen. Dat er een zekere aanpassing zal moeten tot stand komen valt niet te betwisten, en veel meer dan vroeger zal elke advocaat ook moeten op de hoogte zijn van economische en financiële aangelegenheden, zoals ook van de grote lijnen van het Europees recht, om de problemen en de betwistingen te kunnen beoordelen die in deze tijd moeten behandeld worden, doch ik zie nog niet de advocaat het beleid overnemen van bankdirecteurs en hoofden van allerlei ondernemingen. Het komt mij voor dat dit niet zijn taak is.

J. F. : Ik zag het ook zo dat de advocaat zou kunnen bijspringen in een adviesbureau waar in een volledig dienstenpakket ook juridische informatie zou kunnen gegeven worden.

Dergelijke juridische informatie verstrekt de advocaat elke dag. Al wat met het recht verband houdt, zowel op economisch gebied als op algemeen burgerlijk gebied, moet hem kunnen onderworpen worden. En wanneer het vanzelfsprekend is dat de advocaat geconsulteerd wordt, bijvoorbeeld bij het opstellen van statuten van handelsmaatschappijen, evenzeer als voor financieringsovereenkomsten, meen ik niet dat hij dadelijk zou moeten beschikbaar zijn om vingerwijzigingen te geven aangaande de onmiddellijke belangen van financiers, bankiers en allerlei ondernemingen. Wanneer deze belanghebbenden ze naast de vele inlichtingen die ze voor hun beleid nodig hebben ook behoefte hebben aan juridische voorlichting, kunnen zij zich nuttig tot de advocaat wenden, en zullen steeds door hem kunnen geholpen worden.

III. Het image.

J. F. : Is het image dat de gewone man van de advocaat heeft verkeerd ? Hoe is dat image nu en hoe zou het moeten zijn ?

Het is wel zo dat de mensen over het algemeen een verkeerd begrip hebben van de advocatuur. Ze weten niet wat het is. De gewone man die bijna nooit in contact komt met het gerecht, kan zich geen reken-schap geven van de werkelijke taak van de advocaat. Hij hoort allerlei anecdoten en moppen vertellen en geeft zich niet in het minst reken-schap van de werkelijkheid. In de eerste plaats heeft hij zelfs geen vaag besef van de geweldige som arbeid die van de advocaat gevergd wordt, hoe deze haast nooit rust kent, hoe hij voortdurend gebukt gaat onder allerlei beslommingen en hoe van hem, zowel fysiek als geestelijk,

zeer zware inspanningen vereist worden. De man van de straat heeft ook geen enkel besef van de verhouding die bestaat tussen de confraters. De faire en correcte contacten die tussen hen voorkomen, de eerbied voor de tegenstrever, de waardering voor de argumenten van de tegenpartij en dergelijke dingen, zijn de gewone mens volkomen vreemd. Hij kan onmogelijk verstaan dat twee advocaten die met de meeste hardnekkigheid tegen elkaar gepleit hebben, nadien als de beste vrienden in de straat zullen wandelen.

Dit is nochtans een van de verheven modaliteiten van de advocatuur. Men heeft daar een verhouding tussen de confraters die bijna in geen enkel ander beroep bestaat. Er is geen jijd of afgunst. Men tracht niet elkaar de cliënten af te nemen. Deze cliënten zijn dikwijls ontevreden wanneer de zaak niet gunstig voor hen afloopt. Zij gaan soms van de ene advocaat naar de andere, doch daarvoor hebben de advocaten volkomen begrip.

Het is ook nog een mening die vastgeankerd zit in de geest van de mensen dat de advocaten te duur zijn, dat hun honorarium te hoog zou lopen en dat tenslotte een advocatenkantoor slechts een onderneming zou zijn waarin zou getracht worden zoveel mogelijk geld te verdienen. Welnu, op dit gebied is de gangbare mening ook volkomen verkeerd. Niet dat de advocaat niet tracht op behoorlijke wijze zijn brood te verdienen en uit zijn beroep datgene te halen wat hem rechtmatig toekomt. En er zijn ook wel uitzonderingen waartegen de rāden der orde soms verplicht zijn in te grijpen. Maar wanneer men het heeft over het honorarium van de advocaten, beperkt men zich meestal tot het bedrag dat hem in het geheel is moeten betaald worden zonder dat men in het minst rekening houdt met de zeer zware onkosten die door de advocaat dienen gedragen te worden.

Ik zou als voorbeeld willen nemen dat een advocaat een provisie aan een cliënt vraagt van 10.000 fr. Er moet in de eerste plaats reeds in aanmerking genomen worden dat hierop 40 of 50 % belastingen dienen betaald te worden. Er blijft slechts een grote helft van over. Van dit overblijvende dienen dan al de gerechtskosten betaald te worden, deze van de gerechtsdeurwaarder, de registratiekosten, de rolzettingen, de griffierechten, de kosten van expeditie van het vonnis en van uitvoering en ik kan U verzekeren dat, wanneer dit alles geregeld is, de aanvankelijk gevraagde provisie in vele gevallen tekortschiet. Maar de advocaat heeft ook nog een reeks andere kosten te dekken ... Kantoorhuur, licht, bedienden, verwarming, medewerkers, kantoorapparaten, reiskosten en wat weet ik meer. Van dit alles is de cliënt niet op de hoogte. En wanneer de uitslag van de zaak, niettegenstaande alle inspanningen die de advocaat zich getroost heeft, ongunstig is dan is het meestal zo dat de opbrengst van deze zaak onbeduidend is en dat er zelfs geen matig loon voor gepresteerde arbeid overblijft. Dit is gelukkig niet in alle zaken het geval, doch de mening dat de advocaten onder het manna van hun cliënten bedolven worden, is niets anders dan een smakeloze fabel.

IV. Leemten in de rechtshulp.

J. F. : Is het niet onrechtvaardig dat iemand die onrecht geleden heeft een zware financiële inspanning moet leveren om dat onrecht te niet te doen ?

Het is natuurlijk spijtig dat iemand die zijn recht wil doen gelden voor de rechtbank, verplicht is daarvoor heel wat gerechtskosten te betalen. Ik ben de mening toegedaan dat het oneindig verkieslijker zou zijn dat er geen gerechtskosten zouden moeten betaald worden en dat de rechtsbedeling volledig gratis zou zijn. Het komt me voor dat het in elk geval mogelijk zou moeten zijn dat de gerechtskosten uitsluitend achteraf zouden dienen geregeld te worden door degene die het proces verliest zodat hij, die een rechtmatige actie inleidt, geen enkele uitgave zou moeten doen.

Dit betreft enkel de gerechtskosten. Met het honorarium van de advocaat is er een groot verschil.

Iemand die ziek is betaalt aan de geneesheer ook een honorarium, hoewel niemand er schuld aan heeft dat hij ziek is. Niemand zal het verkeerd vinden dat de kennis en de toewijding van de geneesheer gehonoreerd worden. Met de advocaat is er geen verschil. Wie op zijn kennis, zijn ervaring, zijn nauwgezetheid en zijn talent een beroep doet om geholpen te worden in soms uiterst gewichtige aangelegenheden, dient het enkel volkomen natuurlijk te vinden dat de inspanningen worden vergoed.

J. F. : Zullen er dan niet altijd een aantal onrechtvaardige situaties blijven bestaan omdat er steeds mensen zullen zijn die de financiële kant van de zaak niet kunnen overzien ?

Er is niemand die wegens gebrek aan financiële middelen belet zou zijn zijn rechten voor de rechtbank te doen gelden. Wanneer de belanghebbende de gerechtskosten niet kan betalen kan hij een verzoek indienen tot het bekomen der kosteloze rechtspleging. Dit voordeel wordt op zeer redelijke wijze verleend en ook wanneer de middelen zouden ontbreken om het honorarium van een advocaat te voldoen, kan er gevraagd worden aan het bureau van consultatie en verdediging dat een advocaat gratis zou worden toegevoegd. Iedereen kan dus geholpen worden en het is volkomen strijdig met de waarheid te beweren dat hij die niet over voldoende geldelijke middelen zou beschikken, zijn recht niet zou kunnen doen gelden.

In verband hiermede is er een probleem waarover thans vrij druk gesproken wordt : Is de staat niet gehouden de advocaat die prodeco pleit te betalen ? Dit is wel het geval in Nederland en in enkele andere landen. In België gebeurt dit nog niet, doch er wordt een sterke druk uitgeoefend opdat ook in ons land dergelijke maatregel zou genomen worden. Nu zijn er mensen, en dat zijn zij die nog sterk vasthouden aan het oude begrip van de advocatuur, die zeggen : het beroep van advocaat is altijd be-

schouwd geworden als een nobel beroep. Het is de plicht van de advocaten de nodige generositeit op te brengen om de mensen te helpen ook wanneer zij niet kunnen betalen. In de materialistische tijd die wij thans beleven, verdwijnt deze idee meer en meer. Ik meen dat te mogen betreuren want er zat toch iets heel schoons en verhevens in. Ik ben ervan overtuigd dat ook vandaag geen enkele advocaat zou weigeren een zaak te behartigen die hem rechtvaardig voorkomt, om de enkele reden dat de cliënt hem niet kan honoreren. Dit moet bij de verliesposten van het beroep gerekend worden. Dit is ook het geval met cliënten die wel over middelen beschikken en die uit ondankbaarheid of uit moedwilligheid het verschuldigd honorarium niet voldoen. Het is een vaste regel aan de balie dat men in dergelijke omstandigheden de cliënt niet mag dagvaarden tenzij in zeer uitzonderlijke gevallen. Destijds zegde men aan de Franse balies : «quand le client est ingrat, il faut le mépriser». In verband met het vraagstuk dat wij nu bespreken mag men ook niet uit het oog verliezen dat er heel wat mensen zijn die het erop aanleggen om alle mogelijke processen te ondernemen en die daar een hobby van maken. Dergelijke querulanten mogen in hun passie niet aangemoedigd worden en het is redelijk dat de advocaat ze de deur wijst.

J. F. : De bescherming van de rechtszoekende is alleen deze die de advocaat aan de rechtszoekende wil verstrekken. Is deze uitspraak uit Ars Aequi van juni 1970 volgens U juist ?

Dit is een gewetenszaak. De advocaat moet in geweten uitmaken of hij zich voor de zaak wil inzetten. Meent hij zulks niet te kunnen doen dan staat het de cliënt vrij zich tot een andere raadsman te wenden die eveneens in geweten zal moeten oordelen.

Dit wil geenszins zeggen dat de advocaat overtuigd moet zijn, van in den beginne, dat de zaak tot een goed einde zal komen. Er is een groot percentage zaken die zeer betwistbaar zijn en die eventueel zowel in de ene als in de andere zin zouden kunnen opgelost worden. Hoe dikwijls worden de beslissingen van de rechters van eerste aanleg niet hervormd door de hoven van beroep. Al deze magistraten hebben naar best vermogen en in volle overtuiging hun mening uitgesproken. Niemand kan het verhelpen dat sommige zaken zo delicaat zijn dat zeer verscheiden oplossingen in uitzicht kunnen gesteld worden. Zelfs, wanneer de advocaat persoonlijk niet volstrekt zou overtuigd zijn van het feit dat zijn cliënt gelijk heeft, is het zijn plicht toch de argumenten welke de cliënt wenst te doen gelden, wanneer zij redelijk zijn, aan de rechtbank voor te leggen. Hoe dikwijls gebeurt het niet dat in gevallen die de advocaat uiterst twijfelachtig meent te zijn, de cliënt toch door de rechtbank in het gelijk wordt gesteld. Wanneer echter de middelen die worden voorgewend, niet redelijk zijn moet de advocaat ten stelligste de moed hebben de zaak te weigeren.

J. F. : Misschien zijn er toch wel zekere leemten in de rechtshulp, gezien het relatief succes van initiatieven zoals wetswinkels.

Ik vind de oprichting van die wetswinkels een volkomen overbodige en zelfs gevaarlijke onderneming. Het komt mij dan ook voor dat dit initiatief geen toekomst zal hebben.

Het bijzonderste argument dat aangehaald wordt in het voordeel van de wetswinkels zou bestaan in het feit dat bij vele mensen een soort drempelvrees bestaat om zich naar het kantoor van een advocaat te begeven. Van dergelijke drempelvrees heb ik in mijn reeds lange loopbaan nooit iets gemerkt. Integendeel, ik heb voortdurend kunnen vaststellen dat oneindig veel cliënten zich zelfs voor de minste en meest onbeduidende aangelegenheid tot een advocaat wenden. Wanneer het gaat om een ernstige zaak zijn zij er steeds vlug bij om de advocaat te raadplegen. Het is stellig dat er niet meer drempelvrees bestaat om zich tot een advocaat te wenden dan om het kabinet van de geneesheer te bezoeken.

Nu is het wel zo dat voor enkele onbeduidende aangelegenheden het volstrekt overbodig is dat een advocaat zou geraadpleegd worden, zo bv. voor schrijven van een opzegbrief voor de huur van een appartement, het indienen van een aanvraag tot het bekomen van een ouderdomspensioen en dergelijke. Om hierbij geholpen te worden hebben de mensen een oneindigheid van mogelijkheden. Alle politieke partijen, alle vakverenigingen en nog andere groeperingen hebben consultatiebureau's opgericht waar hun leden in zeer eenvoudige zaken de weg wordt gewezen. In vele gevallen moet men zelfs vaststellen dat deze consultatiebureau's uitgegroeid zijn tot een middel om de cliënteel te draineren naar bepaalde advocatenkantoren. In elk geval zijn bij dit alles wetswinkels volkomen overbodig.

Maar ik ga verder en ik meen dat deze wetswinkels bepaald gevaarlijk zijn. Wanneer aldaar consultaties gegeven worden door studenten en door mensen die buiten de practijk staan heeft men geen enkele waarborg dat het juridisch advies dat zou verstrekt worden betrouwbaar zou zijn. Deze wetswinkeliers zijn trouwens niet gebonden door een strenge tucht zoals dit bij de leden van de balie wel het geval is. Eén van de bijzonderste voordelen van het consulteren van een advocaat bestaat erin dat men kan steunen op de ervaring die hij heeft opgedaan. Het is niet voldoende te kunnen bogen op theoretische kennis, men moet ook vooral op de hoogte zijn van de manier waarop de theorie in de practijk wordt toegepast. In de wetswinkels vindt men niets van dit alles. Ik meen dan ook wel te mogen zeggen dat vele van deze wetswinkels niets anders zijn dan een poging tot het draineren van de cliënteel naar bepaalde advocatenkantoren, wat voorzeker een betreurenswaardig misbruik is.

Het komt mij voor dat aan deze poging tot het oprichten van wetswinkels weldra een einde zal komen. In België is men daarmee nog niet tevreden. Het tegenovergestelde doet zich voor in Nederland. Ik hoop dat in België de raden der orde zich tegen deze wetswinkels zullen ver-

zetten. Totnogtoe is het voorzeker in ons land, bij de enkele pogingen die gewaagd werden, geen succes gebleken.

J. F. : Wanneer een stafhouder aan de leden van de balie een verbod zou opleggen om mee te werken aan een wetswinkel, wat zou Uw houding zijn ?

Zoals reeds gezegd, zou ik de houding van deze stafhouder ten zeerste toejuichen. Wanneer men, in een vrij lange loopbaan, reeds een groot aantal stagiairs bij zich heeft gehad, weet men best hoe die jonge licentiaten in de rechten, die pas uit de universiteit komen, vreemd staan tegenover de juridische werkelijkheid en hoe zij tenslotte nog alles te leren hebben wat de praktijk betreft.

Ik zou er heel wat minder bezwaar tegen hebben wanneer hetgeen men thans de wetswinkel noemt, geïntegreerd zou worden in de universiteit en het geven van consultaties, onder de leiding van een professor of een assistent, als een praktische oefening zou beschouwd worden. Het resultaat zou dan door bevoegde juristen gecontroleerd worden.

J. F. : De begeleiding tijdens de strafprocedure wordt teveel overgelaten aan heel jonge, onervaren advocaten, zeggen Nederlandse juristen. Is dit ook zo voor België ?

Het is juist dat in België de prodeo's hoofdzakelijk worden toevertrouwd aan de stagiairs. Dit is nochtans geen absolute regel en het komt regelmatig voor dat in belangrijke zaken door de stafhouder der balie aan de onvermogenen een oudere advocaat wordt toegevoegd. Nu is het wel een groot voordeel voor de jongere advocaten dat zij met de prodeo-zaken belast worden. Zij kunnen aldus met de werkelijke praktijk in contact komen en het is voor hen een uiterst nuttige leerschool.

In Nederland komen alle advocaten, zowel oudere als jongere, in aanmerking om aan de behoeftigen toegevoegd te worden. Zij worden door de staat voor hun tussenkomst vergoed. Dit is natuurlijk een stelsel dat iedereen zal goedkeuren, onder voorbehoud van hetgeen ik U reeds zegde over het onbaatzuchtige karakter van het beroep van advocaat.

V. Bijdrage tot de ontwikkeling van het recht.

J. F. : Kan een advocaat een reële invloed uitoefenen op het geldende recht ?

Ongetwijfeld ! Een advocaat kan op dit gebied een zeer belangrijke bijdrage leveren. Hij kan wetenschappelijke studies schrijven over recht ; commentaren leveren op nieuwe wetgeving, noten schrijven onder gepubliceerde arresten, proefschriften en boeken schrijven over bepaalde rechtspunten. Dit is natuurlijk niet weggelegd voor de allerjongsten, doch hoe dikwijls is het niet gebeurd dat door de wetenschappelijke studies geleverd door advocaten, de rechtspraak in een bepaalde zin is gewijzigd geworden. In ons land moet de advocaat zich niet noodzakelijker-

wijze blind staren op precedentes en zich op voorhand neerleggen bij een gevestigde rechtspraak. Hoe dikwijls is het niet gebeurd dat de rechtsmachten hun jurisprudentie wijzigen, wat zelfs niet uitgesloten is bij het Hof van Cassatie. Wanneer een advocaat de overtuiging heeft opgedaan dat een bepaalde rechtspraak in strijd is met het recht en de rechtvaardigheid, is het zijn plicht alle mogelijke inspanningen te doen om tot een oplossing trachten te komen die rechtvaardiger of sociaal meer verantwoord zou zijn. Op dit gebied mag de advocaat niet wanhopen en het gebeurt zeer dikwijls dat hij zijn inspanningen met succes be kroond ziet.

J. F. : In het eerste nummer van een nieuw juridisch tijdschrift : 'Pro Justitia' wordt betoogd dat de advocaten haast geen enkele invloed hebben op de jurisprudentie, omdat heel het gerechtelijk apparaat sterk binnen eenzelfde kaste zou zitten.

Het klasse- of kastegerecht is een slogan waarmede men regelmatig voor de dag komt.

We moeten rechtuit erkennen dat, reeds geruime tijd geleden, de magistraten meestal benoemd werden uit de goeude burgerij en dat er vrij zelden telgen uit arbeidersgezinnen in de magistratuur benoemd werden. Dit is reeds sedert vele jaren helemaal veranderd. Wanneer men heden tendage de politieke opinie van de verschillende magistraten moest kunnen nagaan dan zou het duidelijk blijken dat er bij hen voorzeker evenveel progressisten als conservatieven te vinden zijn.

Vandaag maakt men andermaal van klassejustitie gewag, maar dan in tegenovergestelde zin. Sommigen vragen zich af of bij de nieuwopgerichte arbeidsrechtbanken niet een zekere partijdigheid in het voordeel van de werknemer te bespeuren valt. Hierop wordt geantwoord dat dit nu eenmaal de strekking is van het arbeidsrecht op onze dag.

Mijn ervaring heeft mij geleerd dat het onzinnig is van kastejustitie te spreken. Alle politieke en wijsgerige opvattingen, en meningen zijn proportioneel heel behoorlijk vertegenwoordigd in de magistratuur. Daarbij mag een fenomeen niet uit het oog worden verloren. Zeer dikwijls komt het voor dat de magistraat, gedreven door scherpe scrupules, zich eerder zal genoopt voelen te oordelen in tegenovergestelde zin van zijn eigen politieke overtuiging, uit vrees dat men hem het verwijt zou kunnen maken systematisch in een bepaalde zin gevonnist te hebben. Natuurlijk blijven de magistraten mensen, ze hebben vanzelfsprekend hun zwakke kanten. Elk van hen heeft zijn eigen politieke of filosofische opvattingen die noodzakelijkerwijze hun invloed op de beslissing doen gelden, doch het kan niet ontkend worden dat de magistratuur een grote inspanning levert om deze persoonlijke opvattingen in 'de grootst mogelijke mate te beheersen en zich enkel te houden aan de normen van de wet. Vele onrechtmatige verwijten die tot de magistratuur gericht worden zou men moeten bestemmen voor de wetgever.

VI. De studens juris.

J. F. : Wanneer men als student naar de advocatuur kijkt gebeurt dat wel met een zekere vrees. Men zal moeten toetreden tot een balie, er is angst voor de stage, men kent de juiste mogelijkheden niet, er wordt over financiële selectie gesproken ...

De advocatuur is een open beroep. Iedereen die voldoet aan de voorwaarden, gesteld door de wet, kan als advocaat aan de balie aangenomen worden. Er wordt natuurlijk een zeker toezicht gehouden op bepaalde morele kwaliteiten. Het is immers volledig verantwoord dat iemand die straffen heeft opgelopen voor feiten die zijn eer aantasten, zal geweigerd worden. Daarbuiten wordt er geen enkele voorwaarde gesteld. Wat nu de stage betreft : het advocatenberoep is voorzeker moeilijk. Het vraagt een geweldige inspanning, een ononderbroken arbeid en het brengt een grote verantwoordelijkheid mee. Daarbij komt dan ook, zoals dit algemeen gekend is, dat de advocatuur een late vrucht is. Een stagiair die pas van de universiteit komt mag niet veronderstellen dat hij onmiddellijk, of zeer vlug, op behoorlijke wijze zijn brood zal verdienen. De oudere advocaten herinneren zich wat al geduld zij hebben moeten oefenen en welke moeite het hun gekost heeft om na enkele jaren tot een behoorlijke positie aan de balie te komen.

Wij moeten vaststellen dat de jongeren heden ten dage deze toestand niet meer aanvaarden. Velen willen zich niet meer de nodige opofferingen getroosten om geleidelijk tot een gunstige toestand te komen. Aan allerlei eisen moet onmiddellijk kunnen voldaan worden. Het is bv. noodzakelijk dat iedereen dadelijk over een auto zou kunnen beschikken. Ik herinner mij hoe vele jaren ik per fiets naar de verschillende vrederechten in het arrondissement heb moeten rijden. De tijden zijn natuurlijk erg veranderd.

Dit mag echter niet leiden tot ontmoediging. Een stagiair die aan zijn patroon reeds van in den beginne van zijn stage nuttige diensten bewijst zal voorzeker door zijn patroon in bepaalde mate beloond worden, door het ontvangen van een gedeelte van het honorarium der zaak die hij behandeld heeft. Soms wordt hem een bescheiden vergoeding gedurende zijn stagejaren toegekend. Gezien de hoge kosten die het advocatenkabinet te dragen heeft, kan dit voor een stagiair natuurlijk niet een levenspositie zijn. Hij zal moeten trachten zijn verdiensten aan te vullen met de geleidelijk groeiende eigen cliënteel. Het is ook mogelijk, wanneer een patroon over hem tevreden is, dat hij na de stage als medewerker in de studie zal kunnen blijven om aldus stilaan zijn positie te verbeteren.

Er zijn landen waar de stagiair een deelname koopt in een associatie van advocaten en hiervoor worden soms vrij belangrijke bedragen betaald. Dit vind ik niet gelukkig want dan staat men voor het feit dat iemand over middelen moet kunnen beschikken om zijn stage te kunnen doen of in een associatie te kunnen opgenomen worden. Het komt mij voor

dat zulks niet gerechtvaardigd is. Men moet er kunnen komen door eigen inspanning en kennis.

Hoe moeilijk de eerste jaren van het advocatenberoep ook mogen zijn, toch kan op de stelligste wijze bevestigd worden dat hij die beschikt over de nodige arbeidskracht en over de vereiste opofferingsgeest hoofdzakelijk tot een gunstig resultaat zal komen. Ik ken geen confraters, die, terwijl zij het verdienen, aan de balie niet geslaagd zijn. Risico's zijn er natuurlijk altijd en iemand die deze risico's wil ontlopen moet niet aan de balie komen en moet trachten onmiddellijk in de administratie of in het bedrijfsleven opgenomen te worden, dan is hij zeker van een vaste wedde en van een pensioen. Maar er zijn gelukkig nog vele anderen die zich door eigen inspanning willen doen gelden, die de strijd durven aangaan, die er niet voor terugschrikken risico's te dragen en waarvan dan ook meestal de inspanningen op schitterende wijze beloond worden.

J.F. : Een zekere JACOTOT heeft in de annexes van de Pasicrisie van 1872 de advocaat geschetst als een meester in de rede- en redeneerkunst, een man met een hoogstande moraal (aangezien hij zelfs zijn medeburgers prodeo verdedigt) en de enige vertrouwensman, de enige die een efficiënte hulp kan bieden, voor het geïsoleerde, verlaten individu. Wat denkt U over deze «oude» opvatting.

Hoe archaisch dit ook moge uitgedrukt zijn, toch meen ik dat er in deze romantiek heel wat waarheid steekt.

Men moet echter deze definitie op relativistische wijze beschouwen. Zo wat betreft de welsprekendheid. In tegenstelling met de algemeen geldende mening is de welsprekendheid voor de advocaat niet zo essentieel. Er zijn zeer grote advocaten geweest die stamelaars waren en wier kracht vooral gelegen was in het opstellen van conclusies en pleitnota's, in het samenstellen van hun bundels. Een vlot redenaarstalent is vanzelfsprekend een groot voordeel, maar dergelijk talent mag niet verward worden met theatrale bombast. Aan de rechtbank een zaak op aangename en meeslepemde wijze kunnen uitleggen, is natuurlijk een serieus voordeel maar essentieel is het niet.

Advocaten, die hoofdzakelijk vertrouwen op hun mondelinge welsprekendheid maar die hun zaak niet in alle details beheersen, komen tot een warboel, en ontstemmen de rechtbank. Hoofdzaak is klaarheid en duidelijkheid. Wij moeten het de rechtbank gemakkelijk maken de redenering te volgen, en aldus beschikt men over de grootste kansen dat de rechtbank ook die redenering zal bijtreden.

J. F. : En het verdedigen van de zwakken tegenover de gevestigde macht ?

Dit is volgens mij één van de essentiële taken van de advocaat. Dit was zo in de sfeer van de oude opvatting over het beroep, maar ik ben ervan overtuigd dat daaraan vandaag ook nog niets veranderd is. Vooral in deze tijd, waar de gevestigde overheid zich op zulke brede gebieden bemoeit met de individuele belangen, is het dagelijks nodig dat mensen

zouden bijgestaan en geholpen worden om zich te beschermen tegen willekeur van de overheid. Dit is het geval zowel op burgerlijk gebied als op strafrechtelijk gebied.

Het is vanzelfsprekend dat de advocaat daarbij dikwijls heel wat moed moet opbrengen doch het is van de andere kant waar dat hij door het vervullen van die plicht dikwijls de hoogste zedelijke voldoening smaakt.

J. F. : Kijkend naar de studenten die zich nu voorbereiden op het beroep van advocaat, welke raadgevingen zoudt U hen toezenden ?

Ik zou deze studenten de boodschap willen meegeven dat zij in de eerste plaats geweldig hard dienen te werken en verder dat zij zich niet enkel zouden beperken tot de uitoefening van de dagelijkse praktijk, doch dat zij de wetenschappelijke studie van het recht niet zouden verwaarlozen. Eindelijk zou ik hun willen zeggen hoe noodzakelijk het is dat zij zich in de eerste plaats aangetrokken voelen tot de mens. De mens die hen raadpleegt, voor wie ze optreden en die ze bijstaan, is meestal iemand die ongelukkig is, die moeilijkheden heeft, die verkeerd begrepen wordt. Als advocaat staat men naast die mens. Om hem te kunnen helpen op de vele verschillende terreinen van het recht moet men natuurlijk in de eerste plaats bevoegd zijn en moet men trachten uit de rechtswetenschap al datgene te putten dat nuttig kan zijn om die mensen te helpen, maar hoofdzaak blijft toch de menselijke verhouding. Het is wanneer zijn activiteit zich ontwikkelt binnen een ethische sfeer, wanneer zij gedragen wordt door liefde tot de mens, dat zijn arbeid aan de advocaat de hoogste voldoening kan bezorgen en hem een gelukkig leven kan verzekeren.

Dit interview werd afgenomen op 4 januari 1973.

Jan THEUNIS